

PRISPEVEK K SEMIOTIKI KRESNIŠKIH OBHODOV V BELI KRAJINI SKOZI NJIHOVO ZVOČNO PODOBO

IGOR CVETKO
SAZU
61000 Ljubljana

UDK 39:784.4
Izvorni znanstveni članak

Avtorjev prispevek temelji na tonsko posnetem materialu, ki so ga do sedaj zbrali raziskovalci SAZU, na Štrekljevi zbirki SNP in na nekaterih do sedaj znanih teoretičnih razmišljanjih o tem obredju. Po opisu kresniškega obhoda avtor na kratko analizira tekste, nato pa sledi podrobna analiza »zvočnih formul« kresniških pesmi. Te pesmi označuje arhaična oblika, s katero je povdarjen pravadni magični pomen obredja: slavljenje in pomoč soncu, da lahko uspešno in kontinuirano obudi vegetativni cikel.

Vsakdo, ki je kdaj hodil po Beli krajini je lahko opazil, da je tudi nadčutno, magično in čarno za Belokranjce del sveta, v katerem živijo. Številna pripovedanja, razmišljanja in pričanja o tem imamo v Sekciji za glasbeno narodopisje ISN ZRC SAZU v Ljubljani zabeležena in zvočno dokumentirana. Verjetno se je (tudi) zato v tem delu Slovenije ohranila pri življenju marsikatera navada ali šega, ki je drugod že davno odšla v pozabo. Tako se je zgodilo tudi s kresniškim obhodom.

Nesporazumov in najrazličnejših tolmačenj v zvezi z razlaganjem te ali one šege je bilo v preteklosti veliko. Temu so botrovali najrazličnejši vzroki in znana ali manj znana dejstva. Zato sem se v svojih razmišljanjih omejil na vire, ki so gotovo najbolj »neoporečni«: na Štrekljevo zbirko SNP ter na zvočne posnetke pesemskih primerov in pričanj s terena, ki so jih posneli sodelavci Sekcije¹⁾ na svojih poteh po Beli krajini. Iz tega materiala in iz (bolj ali manj) znanih teoretičnih dejstev sem poskušal oblikovati svoj prispevek.

Poleg Jurjašev (in tepežnikov) so belokranjske kresnice na Slovenskem najčistejši ostanek nekdanjih kultno-vegetativnih obredov. Čas od Jurjevega do kresa, t.i. »ladarska doba«, pomeni čas kipenja rasti in prvega dozorevanja poljščin. Pridelek torej še zdaleč ni zagotovljen in pospravljen, boj za polna polja in vinograde se šele začneja. Vendar usoda ni več samo v človekovih rokah, prepuščena je tudi znanim in neznanim silam narave. Ujme in pozne pozebli lahko ogrozijo letino, pa tudi pomorijo živino, izpraznijo čebelnjake. Moč sonca je treba ohraniti za vsako ceno. Želje, molitve, obredna bedenja in drugi magični postopki in pripomočki so bili človeku premalo. Dobro letino si je bilo treba zagotoviti še z obrednim, pravim svečeniškim obhodom v kresni noči (Ivanje, 24. junij).

¹⁾ Vse v nadaljevanju navedene zvočne posnetke od leta 1955 do danes (označeni kot GNI M, arh. številka) hrani Sekcija za glasbeno narodopisje ISN pri ZRC SAZU (prej Glasbeno narodopisni inštitut) v svojem arhivu.

Poskušajmo sestaviti idealtipski opis kresniškega obhoda: kresniško skupino so ponavadi sestavljali dva ali trije pari deklet²⁾. S koledniki je večkrat hodil še »piskač«, popreje dudaš³⁾. Kresnice so se med petjem navadno držale za roke ali stopile v krog. Oblečene so bile v (sicer običajne) bele noše z belo ruto pomaknjeno globoko na obraz. Od hiše do hiše po vasi so pred vhodnimi vrati zapele »obvezno« kolednico. Včasih so obšle tudi bližnje sosednje vasi, med potjo pa »popevale« še za polja, travnike in vinograde. Prisotni piskač je ves čas spremljal kolednice. Marsikatera hiša je bila ta dan okrašana z ivanjskimi rožami. Ponekod so morale kresnice celo stopiti v za to pripravljen rožni venec iz »friških« rož. Gospodinja je rada pričakala kresnice in jih po odpeti pesmi obdarila (špeh, mast, jajca, moka, denar). Te darove so si kresnice kasneje razdelile ali prodale. Kres so navadno prižgali na bližnjem griču ali na prostoru ob cerkvi. Gorel je ves čas obhajanja do zgodnjega jutra. Pred (po) končanim obhodom so ob kresu fantje in dekleta prepevali, plesali in se veselili.

Analiza glasbenega deleža kresovanja bi nam v marsičem lahko približala njegovo semiologijo. S kresniško kolednico v Beli krajini na magično-simboličen način izrekajo želje za redovitnostjo in srečo ljudi, živine in pridelka. Čeprav so ji primešani številni krščanski elementi, ti nekako ne uspejo prekriti njenega prvotnega namena in poganškega izvora.

Že v pesmi *Dober večer vsi kresniki*, ki se poje h kresu grede, sta izpostavljeni vloga kresa (ognja), ki naj bi pomagal ojačiti konce na nebu in magična moč ivanjskih rož: pucice, katarinčice, lipovega cvetja, kresnic in še posebej bele stele (*aruncus silvester*)⁴⁾,

... *Lepi Ive kres nalaže
Z eno roko kres nalaže,
I s to drugo venčec vije.*

(Š-5012, Drašiči)

Vegetativno čarno moč kresnega ognja in obrednega kola⁵⁾ kaže pesem *Na gorici ogenj gori*, ki se poje ob kresu:

... *Na gorici ogenj gori,
Detel ga prerašča.
Okol ognja lepoj kolo,
Detel ga prerašča ...*

(Š-5014, Drašiči)

²⁾ Redko so bili z njimi tudi fantje, na Krašnjem vrhu, npr.

³⁾ Včasih je kresnice spremljala celo instrumentalna skupina, v Preloki npr. tamburaši.

⁴⁾ Navedene podatke sem dobil na T 729 v arhivu Sekcije. So iz Krašnjega vrha.

⁵⁾ Varianta iz okolice Križevcev (Š-5013) še posebej poudarja funkcijo obrednega plesa ob kresnem ognju:

... *Divojke su u kolo došle,
Vse divojke i snašice:
Ja (Ive) jim moram nadigrati,
Nadigrati, nadplesati!*

Pomembnost Ivanjega večera izpričuje tudi pesem:

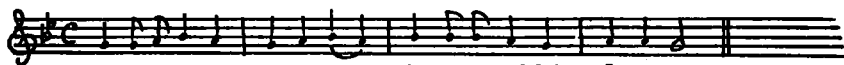
*Ivan se seče po zlatom mostu
Na Ivanje je zlat na zlat menjak ...
Nadenite mu to mrkvo nočko.
Na Ivanje je zlat na zlat menjak.*
menjak = »imenitna nuč sv. Janeza«
mrkva nočka = temna noč

(Š-5020, Drašiči)

Stroga obrednost⁹⁾ in stalnost šege je porok, da bo čar tudi deloval. Zato spadajo prav obredne pesmi po izvoru med najstarejše, saj se mora njihova »zvočna formula« dosledno ohranjati. Vzemimo primer melodične linije iz Barletove, sicer 4-glasne priredbe pesmi *Jelena ziblje Jezusa* (Š-5027), ki se poje ob kresu⁷⁾:

Zg. glas:

J. Barle (Š-III., 152)

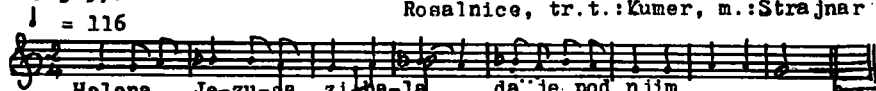

Jelena ziblje Jezusa, Jelena ziblje Jezusa

(zapisana okrog leta 1890)

in leta 1956 v Rosalnicah posneto pesem z istim naslovom (GNI M 20.329):

Rosalnice, tr. t.: Kumer, m.: Strajnar

Helena Je-zu-sa zi-ba-la, da je pod njim zib-ka škripala

Srebrna zibka, zlat kotač, srebrna zibka, zlat kotač⁸⁾ (1)

Med zapisoma praktično ni bistvene razlike.

Obredni namen kaže tudi pesem *Jesus po gori hodijo* (GNI M 20.274)⁹⁾

- ⁹⁾ Prim., I. Cvetko, Zvočna podoba obhodov na slovenskem, referat na simpoziju o »Drevnom u tradicionalnoj muzici jugoslovenskog prostora«, Ra-Sarajevo, III. program, okt. 1985.
- ⁷⁾ Prim., K. Štrekelj, Slovenske narodne pesmi, 3. zvezek, opomba k primeru št. 5027, 152.
- ⁸⁾ Prim., J. Chevalier, A. Gheerbrant, Riječnik simbola, Nakladni zavod MH, Zagreb 1983. V večini primerov je kotač (kolo) solarni simbol. Kolo s šestimi žarki evocira krizmon (Kristusov monogram), str. 288. Kolo z osmimi žarki (imeli so ga že Kelti, preko Kaldeje pa je zašel do Indije) simbolizira preporod in obnavljanje. Vrtenje kolesa simbolizira spreminjanje dneva in noči (prim. tovrstne simbolike je keltski meč iz Hallstata, 288).
- ⁹⁾ Ibid., Po liturgiji je Kristus »sol invictus«, nepremagano sonce, (308). Križ vstajenja spominja na zmago nad smrtjo, (310). »Kristus« je sinteza temeljnih simbolov vsemirja. Simbol neba, zemlje, zraka in ognja. Kristus sestopa v Limb in s križem vstajenja razbije vrata pekla. Tudi simbol pokončnosti, svetlobe, središča osi, (306/7).

Obredni namen kaže tudi pesem Jezus po gori hodijo (GNI M 20.274)⁹

♩ = 170-208

Drašiči, rekonstrukcija

x prekrivanje kaže
(v različnih
kiticah) od
tu do konca

*Jezus po gori hodijo :!
Zlat križec v rokah nosijo :/
Naše gore žegnajo :!
Ne hodi vince iz gore :!
Čemo ti dati rezače :!
Čemo ti dati kopače :!
Vse lepe, mlade ledične :!*

in pesem *Ne hodi vince iz gore* (kot njena varianta), ki so jo zapele kresnice, ko so šle med vinograde:

*Ne hodi vince iz gore,
Čemo ti dati trgačel
Jezus po gori hodijo,
Zlat križec v rokah nosijo,
S kim naše gore križajo ...
zlat križec = sonce¹⁰*

(Š-5048, Drašiči)

V starodavnem obredu se v pesmi zanimivo prepletata krščanski element (Kristus kot nosilec svetlobe in zlati križec kot sonce) ter posvetni vsakdan, dnevna opravila v vinogradu¹¹), torej dejavno razmerje človeka do narave in okolja.

Zagnja primera pesmi, ki se poje med obhajanjem vinogradov sta po muzikalni plati podobna primeroma Barletovega zapisa iz Drašičev in primera GNI M 20.329 iz Rosalnic. Oligotonska (samo trije toni) melodija v ambitusu m3 je znak arhaičnosti teh obrednih pesmi, znižana tretja stopnja pa daje »molški« melodični občutek.

¹⁰) Ibid., Križ v krogu simbolizira mistično kolo, Sonce!, evocira kristusovo nebeško in božansko življenje, (311). V afriški umetnosti križ simbolizira sonce v njegovem potovanju po nebu. V mehiški mitologiji bog ognja Xiuhtecutli prebiva v žarišču vsemirja, celo veliki bog Quetzalcoatl se je žrtvoval na grmadi, da bi dal življenje soncu ...! (315).

¹¹) Janez Zabukovec, metliški kaplan je koncem prejšnjega stoletja v svojem zapisu iste pesmi (Š-5049) poudaril, da pevci naštevajo v pesmi vse vrste delavcev, ki imajo opraviti pri obdelavi trsja: Čemo ti dati rezače, Čemo ti dati stavlače. Na zvočnem zapisu iz Drašičev (GNI M 20.272, 1956) so pevci opozorili, da so se pri pesmi večkrat naštevala še druga dela (poleg že naštetih še Čemo ti dati kopače, ipd.).

Zdi se, da je v pogledu »obrednosti« in arhaičnosti zanimiv tudi način petja glavnih kresnih viž. Kresnice se na svojem obhodu ustavijo pri vsaki domačiji v vasi in zapojejo svojo priprošnjo. Kolednica *Bog daj, bog daj dober večer*, ki se po Beli krajini poje v nekaj različicah, med katerimi tudi pevci ločujejo »starejšo« od »nove« viže, je po svoji obliki antifona. Dve skupini pevk si namreč odpevata z značilnim »zatékanjem« ali »prétekanjem«, pri čemer se pevci lovijo: še preden prva skupina konča svojo kitico, druga že začne peti svojo. Loveča skupina na začetku celo zateguje melodijo:

Zilje, 1961, GNI M 24.473
Tr.t: Kumer, m: Krek

I. sk. $\text{♩} = 62$ Quasi giusto

Bog daj, Bog daj dober večer, daj nam Bož!

II. sk.

Bog daj, Bog daj dober večer
daj nam Bož!

Ob tem nastajajo zanimive oblike večglasja: od primera borduna,

Preloka, 1961, GNI M 24.480
Tr.t: Kumer, m: Krek

I. sk. $\text{♩} = 116$

Bog daj, Bog daj dober večer, daj nam Bož!

II. sk.

Bog daj, Bog daj dober večer
daj nam Bož!

preko »razvitega« dvoglasja v terciah,

Stara lipa, 1961, GNI M 24.467
Tr.t: Kumer, m: Krek

I. sk. $\text{♩} = 108$ Giusto

Na to streho rosa pala, daj Bog Marija, daj dobro leto!

do tri(in več)glasja v »starejši« viži kresne kolednice

Adlešiči, 1955, GNI M 24.958
Tr.t: Vodušek

I. sk. $\text{♩} = 98$ Quasi giusto

Bog daj, Bog daj dober večer, daj nam Bože dobro leto

Pri navedenih primerih lahko opazujemo razvojni lok večglasnega petja v Beli krajini. »Kmečki kanon«, kakor imenuje S. Vurnik¹²⁾ staro kresno pesem, ki jo je že leta 1914 J. Adlešič posnel na svoj fonograf »nima stroge taktove opredelitve, pa tudi ne gre za kak strog »kontrapunkt«, primitivna forma ka-

¹²⁾ S. Vurnik, Studija o glasbeni folklori na Belokranjskem, Etnolog IV, 2, Ljubljana 1931, 181/2.

nonične imitacije pa je to vsekakor in zopet je pred nami nujnost vprašanja, kje naj bi se bila ta forma vzela.

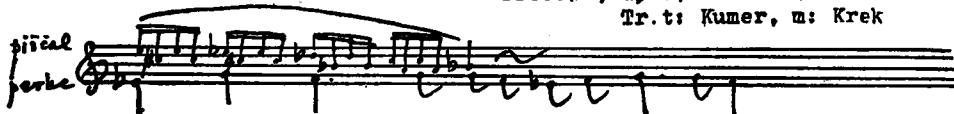
Nikjer v vsem doslej znanem slovenskem folkloru je še nismo srečali, tudi meščanska in visoka glasba nista Slovencem zapustila iz časov 13. do 16. stoletja, ko je kanon z ostalimi strogimi formami polifonije najbolj svetel, nobenih sledov« ...

Ob natančni analizi in primerjavi pesmi bi morda res lahko vsaj približno časovno opredelili posamezne primere teh kolednic.¹³⁾ Že njihova oligotonska struktura, majhen ambitus (največkrat kvarta), ponavadi v sekundah tekoča melodika in ritmična svoboda ter bordunsko večglasje in imitacija kanonične vrste pa jasno kažejo, da spadajo te pesmi po izvoru v (naj)starejšo plast.

Večglasje, ki nastaja ob prekrivanju posameznih delov kolednice (konec ene kitice se prekrije z začetkom naslednje) ima določen magičen smisel. V tako nastalo »zvočno luknjo« bi se po verovanju lahko skrtil ali vsedel »zli duh«. Če bi naprimer pevke »stale«, bi to pomenilo nesrečo (smrt pri hiši, tolčenje toče, slaba letina) za hišo, kjer bi se jim to primerilo. Gospodinja bi kresnice tedaj nagnala. Belokranjci se celo spominjajo primerov, ko so kresnice morale bežati izpred take hiše, da jih niso polili s pomijami.¹⁴⁾

Tudi svojevrstna (funkcionalna) povezava piskača (instrumentalne¹⁵⁾ skupine) s pevkami je najverjetneje v zahtevi po neprekinjenem zvočnem toku tega koledniškega obredja. Godec naj bi z instrumentalnim zvokom zapolnil morebiti kljub vsemu nastalo zvočno vrzel. Piskačev improvizirani glasbeni delež namreč nima formalnih muzikalnih vezi s kolednico.

Preloka, 1961, GNI M 24.480
Tr. t: Kumer, u: Krek

Včasih je spremljal kresnice dudaš. Neprekinjen zvok njegovega glasbila je bil pri tem obredu najbolj primeren. Tamburaški sestav, ki je še do nedavna koledoval po okolici Preloke, je svojo vižo navezal na začetek petja pevk iz prve skupine in potem spremljal pesem iz kitice v kitico. V skupini so tamburaši imeli 2 bisernici, brač, bugarijo, kitaro in berdo. Tamburaši so v sklopu kresnega obhoda novejšega datuma.

Nepričakovano se tu pojavi tudi miselna povezava med sklenjenim zvočnim tokom kresne pesmi in sklenjenim krogom kresnega kola. Morda je to simbol pradavne človekove želje po stalnem vračanju sonca na nebo. Strah, da nekoč ta pot ne bi bila tako ali drugače pretrgana, je imanentno prisotan v vsem času človekovega obstoja.

¹³⁾ V umetni glasbi na zahodu se je prvo dvo (več) glasje pojavilo koncem prvega tisočletja. Vprašanje pa je ali je vplivalo na razvoj »falsa bordona« ljudsko večglasje, ali pa je šel proces v obratni smeri.

¹⁴⁾ Podatki so s traku 119/a, Zapuže v Kostelu, 1961 leta.

¹⁵⁾ Zvočni posnetek iz Preloke, 1955, nosi arh. št. GNI M 20.003.

Ritmična analiza posameznih belokranjskih kolednic nam pokaže, da gre pri teh obrednih pesmih največkrat za dva ali tri-delni takt z anakruzo ali brez nje. Mešani taktovski načini so pri njih redkejši:

♩ = 160 Dinsto Bedenj, 1955, GNI: M 20.039
Tit. t.: Kumer, ms Krak

Bog da j, Bog da j ! do-ber ve-čer, Bog nam da j do-bro-le-to

Besedila kolednic so brez izjeme v osmercih:

največkrat z refrenom.

Po tekstovni strani je kresna pesem klasičen primer kolednice.

Pričenja s pozdravom:

*Bog da j, Bog da j dober večer,
Daj nam Bože dobro leto,
Za večerkom bole jutro,
Daj nam Bože dobro leto!*

(GNI M 20.054, Adlešiči)

ki mu je ponavadi sledila pohvala, komur je bila že namenjena:

za dekle:

*Izrasla je konopljica
Nije o'to konopljica
Več je o'to devojčica,
Devojčica, lepa Ana ...*

Za fanta:

*Bolje jutro tratorici
Na tratoriki hladna senca
U sencu je posteljica,
Na postelci mladi junak ...*

Za par:

*Izrasla su dva javori
Nisu o, to dva javori
Več su o, to dva lubleni ...
Pred župniščem:
Višnjice su obrodile
Na dvor su se naslonile ...*

(vse GNI M 20.053, Preloka)

Sledi prošnja za dar:

*Dajte, dajte ne štentajte ...
Dajte, dajte darovajte,
Ne držite nas, odpravte nas ...*

(GNI M 20.040, Bedenj)

Koledniki morajo pač opraviti svojo pomembno nalogo tudi drugje. Prošnjo lahko podkrepijo s pretnjo:

*Ak nas nečte darovati,
Vzet vam čemo mladga sina.¹⁶⁾
Mladga sina, gospodina ...*

saj ga bodo koledniki sicer vzeli s seboj na kresovanje. Ob prošnji kresnice natančno razložijo, zakaj so prišle k hiši:

*Mi smo nocoš malo spale,
Malo spale, rano vstale,
Vašga polja varovale.*

(vse GNI M 24.481, Dalnje njive)

in izrečejo željo (dar!), ki jo prinašajo hiši:

*Dab vam Bog dal štiri vole,
Dab si polje razorali,
In pšenico posejali.
Izraso vam mlad javorek,
Trebba bi ga oženiti,
Z jedno mlado devojčico ...*

(GNI M 20.041, Tribuče)

Vedno bolj jasna postaja domneva, da gre pri kresniškem obredu tudi za ostanke vegetativnega svatbenega rituala z izrečenimi željami po plodnosti, rodovitnosti.

Kresnice se nato zahvalijo za dobljeni dar:

*Fala, fala mila majko,
koi ste me darovali ...*

(GNI M 20.003, Preloka)

*Kako vi nam, tako Bog vam,
Daj vam Bože dobro let!*

Če kresnice niso dobile daru, ki jim pripada, so zapele pred hišo:

*Vaša hiša puna miša,
Vaša veža puna ježa,
Vašem vrti sami krti,
Vaša vrata so iz blata ...*

s čimer so nadnjo priklicale prekletstvo. Potem zapojejo malo počasneje: (Tutti):

*Vaša vrata so iz blata,
Daj vam Bože dobro let!*

(GNI M 24.481, Dalnje njive)

Ponekod pa še dodajo:

*Dab imeli tolko straha,
kolko je na peči prahal ...*

(S-5127, Metlika)

¹⁶⁾ Gre tukaj za ostanke nekdanjega ritualnega žrtvovanja?

ali že kar grozljivo:

*Pred vrati vam borovica,
pomrla vas polovica!*

(GNI M 24.462, Vinica)

Kolednica se je pela pri vseh hišah enako. Le če je bil v tistem letu pri hiši mrlič, so v Dalnjih njivah zapeli:

Pesmi, ki se pojejo od kresa grede nas še utrjujejo v prepričanju o pravilnosti sklepanja o magičnem pomenu kresnega običaja:

*Zorja prstan pogubila
Maj vodo, maj goro,
Maj tem drobnem kamenkom ...*

maj = med

(Š-5040, Drašiči)

Blizu po smislu ji je danes po vsej Sloveniji znana:

*Tri tič'ce morje obletele,
Prva nosi klasek od šenice:
Da b'ga, Bog dal, naše polje dela,
Naše polje lepo obrodilo!
Druga nosi vinsko jagodico,
Da b'jo, Bog dal, naše gore dela,
Naše gore lepo obrodile!
Tretja nosi zdravlje in veselje,
Da b'ga, Bog dal, naše selo dela,
Naše selo zdravo in veselo!*

(Š-5044, Podzemelj)

Pomen zvoka in predpisano gibanje kresnic (hoja v parih, držanje za roke, stanje v krogu, obhod vasi, polj, vinogradov in travnikov, kresno kolo) ter obredni smisel besedila pa kljub temu predstavlja le del (magične) celote kresovanja. Šele gledano v celoti: čarni smisel rute, ki zagrinja obraz kresnic¹⁷⁾, bele obleke in kresnega »pušelca«¹⁸⁾, dekliška povorka, vsemogoče igre ob kresnem ognju ter vedeževanje (čaranje), od prisluškovanja živalski govoric

¹⁷⁾ Prim., N. Kuret, Maske slovenskih pokrajin, CZ v Ljubljani in ZRC SAZU ISN, Ljubljana 1984, 433: O kresnicah je zapisal že Iv. Navratil, da so se zavijale »z belimi rutami po obličju tako, da jih ne more spoznati živ krst«. Bile so torej po svoje maskirane.

¹⁸⁾ Prim., Ivan Kovačević, Semiologija rituala, Biblioteka XX. veka, Prosveta, Beograd, 1985, 37; lahko bi šlo za analogijo s svatbenim ritualom.

in raznim zvokom, do potresanja dreves¹⁹⁾ za večjo rodnost, pa metanje venčkov in ivanjskih rož na strehe hiš,²⁰⁾ začne kresovanje počasi dobivati pravo barvo, jasnejši postane njegov pradavni smisel.

Kaj niso prav kresnice torej tista črna bitja, zato maskirana in nespoznavna, ki naj bi s pomočjo ognja, zvoka, giba in drugih čarnih sredstev ohranjala sončevo prisotnost in kontinuiteto? Kaj ni tudi kresni venček in venec,²¹⁾ v katerega morajo ponekod stopiti kresnice med petjem kolednice (drugod pa se kar same postavijo v krog), del iste simbolike?

»Nekdaj so Slovenci okoli kresa plesali in so popevali:

*Kaj raste brez korenja?
Kamen raste brez korenja.
Kaj cveta brez cveta?
Praprot raste brez cveta.
Let', kolo, let',
Cvet', kolo, cvet',
Škrop', dekle, škrop',
Hoja, hojsa, hop!«*

(Š-5152, Štajerska)

Je kamen tu prisposodba Sonca? Škrop': med plesom so fantiči večkrat polivali deklice z vodo, deklice pa fante. Spet imamo torej prisotne elemente starodavnih obredov rodnosti v ritualu plodnosti!²²⁾ Hop: visoko skakanje med plesom, kot ples za debelo repo in lan torej, zagotavlja obilen pridelek ...

Kaj je res odmev pradavnega obredja tudi po vsej naši deželi peta Sijaj, sijaj, sončece,²³⁾ pesem o soncu, ki večno hodi po svoji običajni poti, pa o kre-

¹⁹⁾ Prim., P. Zablatnik, Čar letnih časov v ljudskih šegah na Koroškem, Mohorjeva založba, Celovec 1984, 192.

²⁰⁾ Ibid., 192, pomemben pomen se pripisuje tudi čaru kresnih rastlin; prim. tudi Fr. Kotnik, Blagoslov zelišč na kres in čar kresnic, Etnolog XV (1942), 21, Ljubljana 1943; tudi I. Kovačević (ibid., 37) predmetom, ki so del nevestine opreme npr. pomen sredstev magijske prakse.

²¹⁾ Prim. že omenjeni članek Fr. Kotnika.

²²⁾ Prim. že omenjeno knjigo I. Kovačevića, 37 ali celo obredna kopanja deklet (ibid., 130).

²³⁾ (Š-5132, Od Sv. Jurija na Ščavnici, iz Kranjčeve zbirke):

*Sijaj, sijaj solnčice,
Oj solnce rumeno!
»Kak bom jaz sijalo,
K' sem vedno žalostno!«
Solnce zgodaj gori gre,
Dekleta jokajo,
Ker rade bi ležale,
Pa vstati morajo.
Solnce zgodaj doli gre,
Pastirci kolnejo;
Domov bi radi gnali,
Pa črede nimajo.
Kak bi te sijalo,
Če je zajokano,
Tak še boljše nemre,
Če je zakleto vso!*

snicah, ki po kresovanju zjutraj ne morejo vstati in pastircih, ki jih že dan po dnevu, v katerem sonce doseže na nebu svojo najvišjo točko in se začne dan krajšati, spet začne preganjati noč, tista strašna sila, ki se edina lahko zoperstavi življenju?

Je ta otroška pesmica samo potrditev zakonitosti o razkroju in topljenju mitov in obredij, ali pa je v človeku vseeno nekaj več, da še dandanašnji kresuje »k časti sonca«?

CONTRIBUTION TO THE SEMIOTICS OF KRESNICE PROCESSIONS IN BELA KRAJINA BY AN ANALYSIS OF THEIR AUDIBLE COMPONENT

Summary

The author has grounded his analysis on recorded music material which had been gathered by researchers of the Slovene Academy of Sciences and Arts in Ljubljana, on Štrekelj's collection »Slovene Folk Songs«, as well as on more or less known theoretical essays on springtime procession rituals. After offering an ideal-typical description of the *kresnice* procession at St. John's, he briefly discusses the text of several songs. Next, the author analyzes in detail the »audible formulae« of St. John's Day songs. They are characterized by an archaic form which emphasizes the ancient magical sense of the ritual: the celebration of the Sun and aiding the Sun to keep sustaining the vegetative cycle.